

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА НАПРЯМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Анотація. Проведено аналіз динаміки кредитування фізичних осіб України. Визначено основні проблеми, що перешкоджають розвитку споживчого кредитування, та запропоновано шляхи їх подолання.

Аннотация. Проведен анализ динамики кредитования физических лиц Украины. Определены основные проблемы, которые препятствуют развитию потребительского кредитования, а также предложены пути их решения.

Annotation. The dynamics of the Ukrainian consumer lending market was analyzed. The main problems stemming the tide of the development of the consumer lending were defined, the ways of their solving were offered.

Ключові слова: споживчий кредит, процентна ставка, кредитна заборгованість, кредитоспроможність позичальника, строк кредитування.

Деструктивні наслідки світової фінансової кризи 2008 – 2009 років викрили структурні дисбаланси та проблемні явища у сфері банківських послуг України. З огляду на це в сучасних умовах подолання негативних наслідків світових економічних процесів постає питання щодо реструктуризації кредитно-банківської системи України. Основним методом підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних банківських установ на світовому просторі є внесення докорінних змін у систему кредитування фізичних осіб, адже саме цей вид кредитування становить близько третини загального обсягу кредитних угод.

У ринкових умовах споживчий кредит є однією із форм обслуговування населення, яка впливає на розвиток виробництва у масштабах країни та складає найбільшу частку в структурі доходів банківських установ. Виходячи з цього, можна сказати, що для зростання рівня дохідності та ліквідності банківської системи України, нарощування обсягів виробництва в межах національної економіки та підвищення життєвого рівня населення питання аналізу проблем та перспектив вітчизняного ринку споживчого кредитування є актуальним.

Питанням розгляду та аналізу ринку споживчого кредитування України присвячені наукові праці Мостовенко Н. А. [1], Карасьової З. М. [2], Петриківої О. С. [3], Тарасевич Н. В. [4], Сердюк Л. В. [5]. Незважаючи на те що проблеми та перспективи розвитку кредитування фізичних осіб в Україні розглянуті в багатьох наукових дослідженнях, необхідними є узагальнення проблем функціонування ринку споживчого кредитування та розробка рекомендацій щодо їх нівелювання.

Метою дослідження є аналіз ринку споживчого кредитування України, визначення основних проблем, що перешкоджають його розвитку, та шляхів їх вирішення.

Розвиток та формування ринку споживчого кредитування в Україні здійснювались у контексті становлення вітчизняної банківської системи. Найпродуктивніша діяльність банків із надання споживчих кредитів припадала на період з 2006 по 2008 роки. Згідно з даними НБУ, максимальний обсяг кредитів, спрямованих на задоволення потреб населення, був зафіксований у 2008 році – 280 490 млн грн, що перевищує аналогічний показник 2006 року на 198 480 млн грн, або у 3,42 раза [6].

Стрімке зростання обсягів споживчого кредитування, з одного боку, сприяло підвищенню платоспроможного попиту населення, а з іншого – спричинило низку проблем для всієї банківської системи України. Однією з них стало катастрофічне зростання частки простроченої заборгованості. Так, у 2009 році зростання цього показника відбувалося швидшими темпами (на 14,8 %), ніж приріст загального обсягу кредитних вкладень в економіку (на 12,7 %), що свідчить про погіршення якості сукупного кредитного портфеля банків України [1].

Саме цей факт став причиною згорання обсягів споживчого кредитування у подальші роки (темпи зростання у 2009 та 2010 роках дорівнювали 92 % та 86 % відповідно). Цей процес був викликаний такими негативними факторами: розривом строків залучення та розміщення коштів, незбалансованістю валюти кредитів та доходів позичальників, погіршенням фінансового стану останніх тощо.

Станом на 01.10.2011 року обсяг споживчих кредитів становив 208 893 млн грн, що на 71 597 млн грн менше аналогічного показника за 2008 рік. Найбільша частка у загальному обсязі припадала на довгострокові кредити (58 %). Обсяг кредитів, наданих в іноземній валюті, перевищував обсяг кредитів в національній валюті на 103 872 млн грн [6].

Важливим аспектом аналізу тенденцій, що мають місце на ринку споживчого кредитування, є вивчення динаміки процентних ставок як міри вартості кредитних коштів. Протягом 2006 – 2008 років спостерігалось поступове зростання процентних ставок на 0,4 та 3,1 п.п. відповідно. Подальше стрімке зростання процентних ставок (на 3,6 та 2,9 п.п.) було викликано такими чинниками: погіршенням якості кредитних портфелів банків через збільшення частки сумнівних та прострочених кредитів у загальному обсязі кредитних портфелів та, як наслідок, посиленням вимог банків до потенційних позичальників через погіршення їх фінансового стану.

Проведений аналіз динаміки споживчого кредитування в Україні дає змогу окреслити основні проблеми, що стримують активну діяльність банків у цій сфері. До них можна віднести:

незадовільний рівень якості сукупного кредитного портфеля банків, викликаний зростанням частки простроченої заборгованості за останні роки;

високий рівень ставок за споживчими кредитами порівняно із обліковою ставкою НБУ;

розрив строків залучення банками на міжнародному ринку короткострокових кредитів та розміщених ними коштів на довгостроковій основі серед населення.

Окрім зазначених проблем, існує ціла низка об'єктивних факторів, що перешкоджають розвитку споживчого кредитування в Україні, а саме:

порівняно високий рівень вартості розробки та впровадження нових видів послуг;

недостатня кількість кваліфікованих працівників, спроможних ефективно взаємодіяти із клієнтами – фізичними особами, та неефективна система розподілу повноважень між ними у процесі кредитування [4];

недостатньо розвинута ринкова інфраструктура філій та представництв та низький рівень якості кредитних продуктів, що пропонуються;

невисокий рівень доходів більшої частини населення, що не дає змоги банкам активно застосовувати повноцінні депозитні стратегії для фізичних осіб, унаслідок чого банки не мають можливості реалізовувати власний кредитний потенціал на ринку роздрібного кредитування.

Узагальнення проблем, що існують у сфері роздрібного банківського кредитування, дає змогу перейти до можливих шляхів їх вирішення, а саме:

створення ефективно інфраструктури бюро кредитних історій;

покращення методичного забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальників, яке повинно включати широке використання скорингових систем [3];

скорочення частки кредитних коштів у готівковій формі, що сприятиме зменшенню витрат обігу, і посилення контролю за цільовим використанням кредиту [5];

встановлення плаваючих ставок за кредитами, розмір яких буде переглядатися щомісячно та буде прив'язаний до облікової ставки;

запровадження високопрофесійних юридичних служб, спроможних ефективно оцінювати усі правові аспекти взаємодії банків із клієнтами і у разі необхідності реалізовувати права банку у судовому порядку [4];

активне використання інструментів маркетингу, а саме сегментації та кластерного аналізу, з метою зменшення витрат банків на ринку роздрібного кредитування [2];

відділення ринку експрес-кредитування від автокредитування та іпотеки та створення "нішевих програм" для окремих груп позичальників, а саме пенсіонерів, студентів, туристів тощо.

Як висновок, слід зазначити, що споживче кредитування є найбільш динамічним сегментом банківської діяльності в Україні. Активна діяльність вітчизняних банків як кредиторів сектору домогосподарств сприяє задоволенню потреб фізичних осіб, підвищенню платоспроможного попиту та життєвого рівня населення. Низка проблем, що існує у сфері споживчого кредитування, потребує негайного вирішення за допомогою заходів, здійснюваних як на макрорівні, так і на рівні окремої банківської одиниці.

Наук. керівн. Рац О. М.

Література: 1. Мостовенко Н. А. Особливості розвитку банківського споживчого кредитування [Електронний ресурс] / Н. А. Мостовенко. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua. 2. Карасьова З. М. Проблеми та перспективи розвитку споживчого кредитування в Україні / З. М. Карасьова, О. О. Капустенко // Наука й економіка. – 2010. – № 3(19). – С. 26–31. 3. Петриквіва О. С. Особливості організації споживчого кредитування / О. С. Петриквіва, М. В. Цеберман // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2011. – № 2. – С. 38–47. 4. Тарасевич Н. В. Проблеми та напрямки розвитку кредитування фізичних осіб / Н. В. Тарасевич // Аграрний вісник Причорномор'я, Економічні науки. – 2009. – № 49. – С. 15–21. 5. Сердюк Л. В. Аналіз впливу економічних показників на обсяги споживчого кредитування / Л. В. Сердюк // Восточно-європейський журнал передових технологій. – 2011. – № 52. – С. 37–40. 6. Офіційний сайт НБУ. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.